

Název předmětu v SIS a kód: **Metodologie výzkumu ve vzdělávání (OPNZ0Z148C)**

Garant předmětu: David Greger, david.greger@pedf.cuni.cz,
Vyučující (pracovníci ÚVRV): Dominik Dvořák, David Greger, Martin Chvál, Veronika Laufková, Karel Starý, Jaroslava Simonová, Jana Straková

Výuka: rozsah 2/0

Kredity: 4

Způsob zakončení: klasifikovaný zápočet

Počet míst: nyní je nastaven 50 studentů

Výuka: čtvrtek, 14,25-15,55 hod. v M006 (Myslíkova 7).

Anotace předmětu:

Cílem předmětu je seznámit studenty s možnostmi zkoumání vybraných jevů ve vzdělávání. Učitel dnes a denně stojí před řadou otázek a mnozí lidé nabízejí odlišné odpovědi. Věda a výzkum pak jsou v současnosti mnohdy považovány za objektivního rozhodčího, ke kterému upíráme zraky. Jak ale výzkum může odpovídat na řadu otázek, které si kladou učitelé, rodiče, tvůrci vzdělávací politiky či sami žáci? Navíc mnozí říkají, že učitelství je dar či umění, kterému se lze obtížně naučit. K čemu je potom věda či výzkum o vzdělávání? A lze srovnávat důležitost výzkumů v práci lékaře a učitele?

Na přednáškách postupně odpovíme například na následující otázky:

Domácí úkoly představují v českém prostředí a na sociálních sítích téměř nesmiřitelný boj, mezi jejich obhájci a odpůrci. Co říkají výzkumy? Je zadávání domácích úkolů žákům efektivní výukovou strategií? A co ovlivňuje učení žáků a na čem má cenu se zaměřit? Jaké jsou limity i přednosti dotazníků? Které věci zjišťovat dotazníkem a které raději ne? Jak se měří klima školní třídy či celé školy a dokáží dotazníky odhalit vztahové problémy ve škole či třídě? Říká se, že náslechová praxe dokáže obohatit studenty učitelství, ale také samotné učitele, pokud se navštěvují v hodinách a vzájemně hospitují. Jak se ale dívat? Jak se pozoruje výuka, aby to bylo co nejprínosnější? A mohou vědecké přístupy ke sledování výuky pomoci i učitelům či ředitelům škol? Jaké znalosti a dovednosti mají čeští žáci ve srovnání se zahraničím? Které úlohy dělají českým žákům obtíže? A proč nepoužívat jen uzavřené otázky, když chceme vědět, jak se děti učí? A jaké jsou skutečně maturitní testy či testy přijímaček na SŠ? Jak rodiče volí školu a proč je to pro ně důležité? A proč by měl znát preference rodičů i učitel? A jaké jsou postoje českých učitelů v mezinárodním srovnání? A má očekávání učitelů vliv na výsledky učení žáků? A jak to vypadá, když se učitelé o výzkumu jen neučí, ale sami jej provádějí - aneb akční výzkum jako možnost profesního rozvoje učitelů,.

V tomto kurzu si představíme řadu konkrétních výzkumných otázek užitečných pro učitele a několik odlišných metodologických přístupů, kterými lze na otázky hledat odpověď. Vedlejším efektem pak je i vlastní seznámení studentů se zjištěními výzkumů o vzdělávání. Na příkladu těchto témat budeme vyvozovat základní metodologické poznání a mimo jiné si ukážeme přínosy i limity různých přístupů (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) a metod (dotazníky, pozorování, příp. experiment), ale také příklady nevhodného zobecňování z dat, která to neumožňují. Dostaneme se k základům toho, co je znakem kvality, validity, reliability a proč jsou důležité. Kurz je tak základním úvodem do metodologie výzkumu pro studenty učitelství, na který je doporučujeme navázat kurzy dalšími, které již budou zaměřeny na způsoby provádění vlastních výzkumů (tvorbu výzkumného projektu – zpravidla jde o seminář k diplomové práci, a nabízíme i řadu volitelných kurzů zvláště pro kvalitativní a zvláště pro kvantitativní metody a analýzy dat). **Absolvování přednášek studentům ukáže celou škálu**

přístupů k výzkumu, který studenty bude inspirovat pro zpracování diplomové práce a seznámí je s aktuálními poznatky výzkumu v oblasti vzdělávání.

Cíl předmětu:

Cílem předmětu je ukázat na konkrétních příkladech užitečnost výzkumu pro každodenní práci učitele, a dalších aktérů ve vzdělávání. Klademe si za cíl vést studenty ke kritickému čtení a porozumění výsledkům výzkumů a hodnocení metodologie daných výzkumů. Přičemž klademe důraz na srozumitelnou formu předání i zažití procesu tvorby. Na přednáškách uvidíte videonahrávku výuky a zkusíte si, jak se pozoruje výuka. Uvidíte různá žakovská řešení z vybraných úloh z maturitních testů a povíte si. Seznámíme Vás s celou řadou aktuálních českých i zahraničních výzkumů.

Sylabus kurzu:

Sylabus bude organizován po jednotlivých tématech určených na dané hodiny a k nim bude stanoveno vysvětlení některých pojmů. Na výuce se podílí více učitelů z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání PedF UK.

11.10.2018

1. K čemu je pedagogický výzkum? A kde jej hledat?

Proč nespolehat jen na český výzkum a jaká jsou omezení přenášení zkušeností ze zahraničí? Jak a proč používat univerzitou předplacené přístupy do databází odborných textů? Proč nehledat jenom na Google nebo na wiki pro seminárky, diplomky i učitelskou praxi? A jak se může dostat učitel/absolvent k databázím odborných textů, aniž by platil desítky dolarů za článek; aneb hacking v akademickém prostředí a jeho etická stránka. Ukážeme si různé praktické ukázky, jak rozpoznat zdroje informací a jak být opatrný v jejich přijímání. Odpovíme na otázky: Existuje korelace mezi výskytem nemoci šílených krav a výskytem lidí hlasujících pro Brexit ve Velké Británii? Existuje korelace mezi počtem čápů a počtem narozených dětí v zemích EU? A co (ne)znamená korelace, aneb nosí čápi děti? A (skutečně) zrušili ve finských školách dělení na předměty?

David Greger

18.10.2018

2. Co je na dokladech založené vzdělávání?

Jak se vlastně schvalují nové léky a můžeme stejný postup využít ve školství? Jak se liší experimenty, korelační studie, případové studie... z hlediska dokladů, které nám poskytují? Jaký je přínos kvalitativního výzkumu? Jak skloubit vlastní zkušenost a výzkum? Co je neuropedagogika a neurodidaktika? Co jsou mýty ve vzdělávání a jsou vždy škodlivé? Existují pedagogické fake news?

Dominik Dvořák

25.10.2018

3. Co jsou to meta-analýzy výzkumů a co nám přinášejí?

Představení nejznámějších meta-analýz ke kvalitě výuky (Hattie, Marzano aj). Co má prokazatelné efekty na učení žáků? Které metody práce učitelů mají prokazatelné účinky? Jsou domácí úkoly efektivní? Jaké jsou limity meta-analýz ve vztahu k učitelské praxi?

Karel Starý

1.11.2018

4. Proč (ne)zkoumat kvalitu výuky dotazníkem?

A když se dotazníkem na kvalitu výuky ptáme, proč se tak děje? Jaké jsou přínosy a rizika zjišťování kvality výuky na základě názorů aktérů (učitelů či žáků)? A co může znamenat, když se názory učitelů a žáků liší? A co to znamená pro úvahy o tom, že by žáci základních či středních škol měli hodnotit své učitele? Co říká studentské hodnocení výuky na VŠ o její kvalitě?

David Greger

8.11.2018

5. Pozorování – vhodný nástroj pro zkoumání kvality výuky – přišel jsem, viděl jsem, analyzoval jsem?

Můžeme výuku pozorovat a je to lepší než se na ní doptat dotazníkem? A jak tyto možnosti rozšířila moderní technika (videostudie). Aneb jazykem metodologie jde o metodu pozorování (zúčastněné i nezúčastněné; etnografické, strukturované a kvantitativní aj.). Společně bude analyzována ukázka výuky, budou posuzovány přednosti a limity pozorovacího archu a vzájemná shoda mezi studenty.

Martin Chvál

15.11.2018

6. Klima třídy a školy, aneb kdy je pro změnu dobré použít dotazník?

Jaké jsou v ČR dostupné nástroje a jak posoudit jejich kvalitu? Co je to Liekertova škála a proč ji dotazníky klimatu školy používají? Co je sociometrie a proč může být užitečná pro učitele? Jak se dá využít výsledků sociometrie při seskupování tříd na 2. stupni ZŠ, kdy řada žáků přejde na osmiletá gymnázia? A proč to některé školy dělají?

David Greger

22.11.2018

7. Jak se měří výsledky vzdělávání žáků a čím to může obohatit učitele?

Principy tvorby didaktických testů a jejich použití v ČR? Jak číst výsledky testování a pracovat s nimi na škole? Jak sestavit didaktický test? V čem se liší rozlišující a ověřující testy a jaké v ČR máme – státní maturity, jednotné přijímací zkoušky, testy ČŠI, testy soukromých společností aj.). Praktické ukázky úloh z maturit a přijímacích zkoušek na SŠ.

Martin Chvál

29.11.2018

8. Jak tvořit smysluplné zadání pro řešení učebních úloh?

Co nám výzkumy čtenářské gramotnosti říkají o tom, jak žáci rozumí přečtenému? Jaké jsou přínosy a limity těchto výzkumů? Jak se koncipují a vyhodnocují otázky, na které žáci odpovídají vlastními slovy? Co lze vyčíst ze žákovských odpovědí o jejich způsobu přemýšlení? Jak mohou výzkumy porozumění pozitivně ovlivnit naše schopnosti klást smysluplné otázky v písemných pracích?

Karel Starý, Veronika Laufková

6.12.2018

9. Jak se zkoumají procesy rozhodování jednotlivců?

Jak si rodiče vybírají školu pro své dítě? Kde získávají informace pro své rozhodování? Které charakteristiky školy jsou pro ně nejdůležitější? Jak se kritéria pro volbu školy mění v průběhu procesu výběru? Příklady kvantitativních a kvalitativních přístupů, různé způsoby jejich propojování (smíšený výzkumný design) a porovnání jejich přínosů.

Jaroslava Simonová

13.12.2018

10. Jak co nejlépe hodnotit žáky?

Jaká je efektivita účinků hodnocení na úspěšnost žáků v učení (odměny, tresty, pochvaly, povzbuzování apod.)? Jak je to se subjektivitou při hodnocení žákovských prací a jak je možné ji eliminovat na minimum? Jaké hodnocení je „spravedlivé“? Jak je to s motivací žáků v učení v případě hodnocení známkou? Jaký efekt má slovní komentář a známka na učení žáků, je vhodné slovní komentář doprovodit ještě známkou? Je možné, aby se v každé hodině učil každý žák?

Veronika Laufková, Karel Starý

20.12.2018

11. Jak zjišťujeme, co si myslí učitelé, a proč je zajímavé se o tom poučit?

Příklady zjišťování postojů učitelů ke kurikulární reformě pomocí hloubkových rozhovorů. Nastavení myslí, spokojenost učitelů a akademický optimismus a jejich zjišťování prostřednictvím dotazníků. Postoje českých učitelů v mezinárodním srovnání. Hledání souvislostí mezi postoji učitelů a výsledky žáků. Příklady domácích a zahraničních výzkumů.

Jana Straková

3.1.2018

12. Akční výzkum, aneb jak mohou pomoci výzkumných technik zlepšovat svou praxi sami učitelé?

Proč by to měli zkusit? Co všechno k tomu potřebují? Jak akční výzkum naplánovat a vyhodnotit? Přehled hlavních přístupů, ukázky vybraných akčních výzkumů a srovnání jejich silných a slabých stránek.

Jaroslava Simonová

Podmínky udělení klasifikovaného zápočtu:

1) Docházka: docházka na přednášku není povinná, usnadní však zpracování závěrečné práce, která je hodnocena ke klasifikovanému zápočtu.

2) Zpracování závěrečné práce (rozsah cca do 7 stran, bude upřesněno na 1. hodině). Student si zvolí jedno z několika nabízených témat práce (budou 4 témata k výběru k dispozici v Moodle kurzu – např. analýza didaktického testu, porovnání dvou zadaných výzkumů, ukázky kritérií pro hodnocení otevřených testových úloh apod.). Zpracování práce bude základem pro ukončení kurzu a hodnocení v rámci klasifikovanému zápočtu. Práce budou odevzdány v Moodle předmětu.

3) Poskytnutí zpětné vazby k práci jiného studenta v Moodle. Student si vybere, přečte a poskytne zpětnou vazbu k úkolu jiného studenta. Student si má přečíst jeden ze zpracovaných úkol, který sám nezpracovával. Po přečtení zadání úkolu a řešení jiného studenta, mu v Moodle poskytne stručnou zpětnou vazbu k jeho řešení. Přednostně vybírejte z těch úkolů, kde student ještě nedostal žádnou zpětnou vazbu, aby všichni studenti získali aspoň jednu zpětnou vazbu.

Doporučená literatura:

V Moodle budou doplněny prezentace a odkazy na relevantní literaturu ke každému tématu v sylabu. Zde doporučená obecná literatura k metodologii.

Disman, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměň. vyd. Praha: Karolinum, 2011.

Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*. Praha, Portál.

Kerlinger, F.N. (1972) *Základy výzkumu chování*. Praha, SPN.

Clark-Carter, D. (2010). *Quantitative psychological research*. 3rd Ed. New York, Psychology Press.

Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.

Goodwin, J.C. (2010) *Research in psychology. Methods and designs*. 6th Ed. New Jersey, Wiley.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Nunnally, J.C., Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric theory*. 3rd. Ed. McGraw-Hill.

Shadish, W.R., Cook, T.D.; Campbell, D.T. (2002). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Causal Inference*. Belmont, CA, Wadsworth.

Švaříček, R., Šedová K. a kol. (2008). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.